

SKOLFRÅNVARO TILL SKOLNÄRVARO – VAD KRÄVS?

Skövde 7 mars 2019

Malin Gren Landell www.grenlandelliskolan.se

Gren Landell
!skolan

SAKNAD!

Uppmärksamma elevers
frånvaro och agera

BETÄNKANDE AV
ATT VÄNDA FRÅNVARO TILL NÄRVARO
– EN UTREDNING OM PROBLEMATISK ELEVFRÅNVARO

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR
SOU 2016:94

Malin Gren Landell

FRÄMJA NÄRVARO

Att förebygga skolfrånvaro

NIAS
Lorentz
center

School Absenteeism

Universal Problem Seeks Gold Standard Solutions

Workshop @Snellius

12 - 16 March 2018, Leiden, the Netherlands

Scientific Organizers

- David Heyne, Leiden U
- Carolyn Gentile-Gentilly, Indiana U
- Malin Gren Landell, Linköpings U
- Glenn Melvin, Monash U
- Ken Reid, Swansea Met

Topics

- Major Bottlenecks in Research and Practice
- Operationalizing Absenteeism
- Registering Problematic Absenteeism
- Differentiation via Categories
- Differentiation via Functional Analysis
- Key Issues for Classification
- Best Practice in Identifying School Attendance Problems

The Lorentz Center organizes international workshops for researchers in all scientific disciplines. Its aim is to create an atmosphere that fosters collaborative work, discussions and interactions. For registration see www.lorentzcenter.nl.
This workshop is a part of the NIAS-Lorentz program to stimulate research bridging the natural sciences with the humanities and social sciences.
Image: Standing over time (left) by Nadine Staudenmann, image: Standing over time (right) by Nadine Staudenmann, image: Standing over time (center) by Nadine Staudenmann.

www.lorentzcenter.nl

INSA

International Network
for School Attendance

www.insa.network

Närvarointresse – allas uppgift!!

Skola
Föräldrar
Socialtjänst
Hälso- och sjukvård
Civilsamhälle
Politiker
Ekonomer
Forskare
mfl

GRUNDEN FÖR NÄRVAROARBETE

Kunskap om orsaker och konsekvenser

Riskerna med frånvaro – vikten av närvaro

- Hamna utanför, låg självkänsla, känner sig inte sedda
- Sämre skolresultat än elever med hög närvaro
- Stark risk för avbrutna gymnasiestudier
- Psykisk ohälsa, värkproblem, sömnproblem, missbruk och annat antisocialt beteende

Missad undervisning

- 10-19 % frånvaro under 20 veckor = ca 2-4 veckor eller $\frac{1}{2}$ till 1 dag/vecka under 1 termin
- $\frac{1}{2}$ dag/vecka = 2 skoldagar/månad = 20 skoldagar på ett år

Elever går 178 dagar i skolan och är lediga 187 dagar

- Ströfrånvaro inkörsport till långvarig frånvaro
- Långvarig ogiltig frånvaro börjar ofta med giltig frånvaro

Konsekvenser och SYMTOM

- Frånvaro är nästan alltid symtom på andra problem
- Genom att uppmärksamma frånvaro kan vi upptäcka andra problem och hitta hjälp för dessa (t.ex. Eaton, Brener & Kann, 2008)
- I USA, Australien, England ingår frånvaro som en viktig del i ett "early warning system" för att upptäcka barn och ungdomar i risk, och frånvaro används som en pusselbit i arbetet med skolutveckling

TVÅ HUVUDUPPGIFTER

Uppmärksamma frånvaro
Kartlägg orsakerna till frånvaro

1. UPPMÄRKSAMMA FRÅNVARO

Elever ska vara saknade av skolan

- Att ha koll på frånvaro är en **viktig åtgärd i sig som förmedlar att vi saknar eleven och att vi är intresserade av varför eleven är borta**
- Frånvaro/närvaroregistrering handlar om att se eleven
- Det är inte en administrativ handling utan mening

Skolutveckling genom frånvarokoll

- När vi identifierar frånvaro kan orsakerna till frånvaro upptäckas, och bättre möjligheter att sätta in rätt åtgärder
- Grund för analys av orsaker på skolnivå och inriktning för skolornas närvarofrämjande och frånvaroförebyggande arbete
- Men det krävs tillförlitlig frånvaroupptäckt – att *alla* lektioner registreras för *alla* elever

Frånvaro på elev- och skolnivå

- Närvarorutinerna ska vara kända för lärare, vårdnadshavare och elever
- Ändra rutinerna om de inte används eller inte ger önskvärd effekt
- Tydliggör syftet med att uppmärksamma närvaro/frånvaro
- Analysera frånvaromönster på skolan och koppla till åtgärder
- Ge återkoppling till skolpersonal, vårdnadshavare och elever – involvera!

Anmälld sjukfrånvaro

- Elever med hög frånvaro har i högre utsträckning varit i kontakt med primärvård, elevhälsa, barnpsykiatri än elever med låg frånvaro (Askeland, Haugland mfl 2015; Vila, Kramer, Obiols, & Garralda, 2012)
- Reagera på och uppmärksamma återkommande giltig frånvaro – gärna en rutin
- Systematiskt möta elever med sjukfrånvaro och deras föräldrar minskar antal sjukdagar (Vanneste, Mathijssen, 2016)

Skolan samarbeta med primärvård?

HUR UPPMÄRKSAMMAR NI FRÅNVARO OCH NÄRVARO?

Vilka utmaningar finns?

NÄRVAROKULTUR

Inte bara närvarorutiner

Skapa närvarokultur

- Prata närvaro med varandra i skolan, med elever, med föräldrar
- Signalera vikten av närvaro, ifrågasätt frånvaro och höj på ögonbrynen, tell the parents
- Koppling till skolresultat, självkänsla, hälsa – ta alltid upp frånvaro/ närvaro på utveckling

2011											
Januar	Februar	Marts	April	Maj	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	December
L 1	T 1	T 1	F 1	S 1	O 1	F 1	M 1	T 1	L 1	T 1	T 1
S 2	O 2	O 2	L 2	M 2	T 2	L 2	T 2	F 2	S 2	O 2	F 2 SY
M 3	T 3	T 3	S 3	T 3	F 3	S 3	O 3	L 3	M 3	T 3	L 3
T 4	F 4	F 4	M 4	O 4	L 4	M 4	T 4	S 4	T 4	F 4	S 4
O 5	L 5	L 5	T 5	T 5	S 5	T 5	F 5	M 5	O 5	L 5	M 5 UL
T 6	S 6	S 6	O 6	F 6	M 6	O 6	L 6	T 6	T 6	S 6	T 6
F 7	M 7	M 7	T 7	L 7	T 7	T 7	S 7	O 7 SY	F 7	M 7 SY	O 7
L 8	T 8	T 8	F 8	S 8	O 8	F 8	M 8	T 8	L 8	T 8	T 8
S 9	O 9	O 9	L 9	M 9	T 9	L 9	T 9	F 9 SY	S 9	O 9	F 9 SY
M 10	T 10	T 10	S 10	T 10	F 10	S 10	O 10	L 10	M 10	T 10	L 10
T 11	F 11	F 11	M 11	O 11	L 11	M 11	T 11	S 11	T 11	F 11	S 11
O 12	L 12	L 12	T 12	T 12	S 12	T 12	F 12 SY	M 12	O 12	L 12	M 12 UL
T 13	S 13	S 13	O 13	F 13	M 13	O 13	L 13	T 13	T 13	S 13	T 13
F 14	M 14	M 14	T 14	L 14	T 14	T 14	S 14	O 14	F 14 SY	M 14	O 14
L 15	T 15	T 15	F 15	S 15	O 15	F 15	M 15	T 15	L 15	T 15 SY	T 15
S 16	O 16	O 16	L 16	M 16	T 16	L 16	T 16 SY	F 16	S 16	O 16	F 16
M 17	T 17	T 17	S 17	T 17	F 17	S 17	O 17	L 17	M 17	T 17	L 17
T 18	F 18	F 18	M 18	O 18	L 18	M 18	T 18	S 18	T 18	F 18 SY	S 18
O 19	L 19	L 19	T 19	T 19	S 19	T 19	F 19	M 19	O 19	L 19	M 19
T 20	S 20	S 20	O 20	F 20	M 20	O 20	L 20	T 20	T 20	S 20	T 20
F 21	M 21	M 21	T 21	L 21	T 21	T 21	S 21	O 21	F 21	M 21	O 21
L 22	T 22	T 22	F 22	S 22	O 22	F 22	M 22	T 22	L 22	T 22	T 22
S 23	O 23	O 23	L 23	M 23	T 23	L 23	T 23	F 23 SY	S 23	O 23	F 23
M 24	T 24	T 24	S 24	T 24	F 24	S 24	O 24	L 24	M 24	T 24	L 24
T 25	F 25	F 25	M 25	O 25	L 25	M 25	T 25	S 25	T 25	F 25	S 25
O 26	L 26	L 26	T 26	T 26	S 26	T 26	F 26	M 26	O 26	L 26	M 26
T 27	S 27	S 27	O 27	F 27	M 27	O 27	L 27	T 27	T 27 SY	S 27	T 27
F 28	M 28	M 28	T 28	L 28	T 28	T 28	S 28	O 28	F 28	M 28 SY	O 28
L 29		T 29	F 29	S 29	O 29	F 29	M 29	T 29	L 29	T 29	T 29
S 30		O 30	L 30	M 30	T 30	L 30	T 30	F 30	S 30	O 30	F 30
M 31		T 31		T 31		S 31	O 31		M 31		L 31

HUR SKAPAR NI NÄRVAROKULTUR PÅ ER SKOLA?

~~"BARA DU ÄR NÄRVARANDE"~~

Nej, bara närvaro räcker inte.

Vi måste ta reda på orsakerna till frånvaro för att öka närvaro

2. KARTLÄGGA ORSAKERNA

Risikfaktorer/orsaker i samverkan

- Inte en förklaring till frånvaro utan FLERA olika faktorer som ÖMSESIDIGT påverkar varandra
- Vilka faktorer och hur de samverkar, varierar från person till person
- Ofta finns en utlösande faktor och sedan vidmakthålls frånvaron av andra faktorer

FRÅNVARO SKAPAR FRÅNVARO

”Där kommer hon som aldrig är här”

...slutsatser

1. Det finns inte EN åtgärdsmodell för frånvaro
2. Utredning av orsakerna i det enskilda fallet krävs för att sätta in lämpliga åtgärder
3. Skola, socialtjänst, primärvård, barnpsykiatri, flyktingmedicin (mfl) behöver ha kunskap om riskfaktorer för frånvaro

Exempel på skolfaktorer

- Bristande uppmärksamhet på närvaro/frånvaro
- Undervisningen upplevs för svår eller för lätt eller omotiverande
- Bristande anpassning till funktionsnedsättning
- Svag/dålig relation lärare – elev
- Kränkning, diskriminering, mobbning
- Stökig skolmiljö – otryggt, svårt att få hjälp
- Närvarokonkurrens
- Håltimmar
- Förflyttningar
- Skolövergångar

Exempel på familjefaktorer

- Psykiska besvär, somatisk sjukdom eller missbruk hos förälder
- Ekonomiska faktorer
- Svagt stöd för skolgången från vårdnadshavare
- Låg tilltro hos vårdnadshavare att få ungdomen till skolan
- Överbeskyddande förälder

Kraftfull problematik ställs mot försvagad föräldrarekurs

Exempel på andra sociala faktorer

- Gruppträck från kompisar – känna gemenskap
- Del i antisocialt beteende – identitetsskapande
- Bristande känsla av skoltillhörighet/anknytning (dvs att skolan upplevs ha ett värde, känna sig respekterad av skolpersonal, engagera sig i skolarbetet, trygg i skolan)
- Kulturella/religiösa skäl www.tris.se/na-vidare-1/

Individfaktorer – hälsa och inlärning

- Nedstämdhet, depression
- Oro, ångestbesvär
- Neuropsykiatrisk funktionsnedsättning
- Inlärningssvårigheter
- Somatisk sjukdom – diabetes, astma, allergi, värk
- Psykisk ohälsa efter negativa livshändelser

Lagändring från 1 juli 2018

- **7 kap 19 a §** Om en elev har upprepade eller längre frånvaro, oavsett om det är fråga om giltig eller ogiltig frånvaro, ska rektor se till att frånvaron skyndsamt utreds. Utredningen ska genomföras i samråd med eleven och elevens vårdnadshavare samt med elevhälsan.
- Om förutsättningarna för en utredning om särskilt stöd enligt 3 kap. 8 § är uppfyllda ska även en sådan utredning inledas.
- När en utredning om en elevs frånvaro har inletts ska rektorn se till att frånvaron snarast anmäls till huvudmannen. *Lag (2018:608)*.

<https://svenskforfattningssamling.se/sites/default/files/sfs/2018-05/SFS2018-608.pdf>

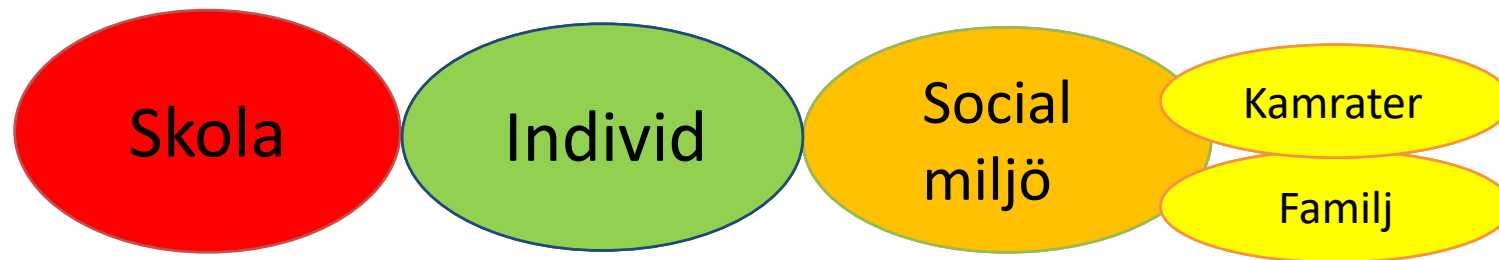
Lagändring från 1 juli 2018

15 kap 16 § skollagen. Vid upprepade eller längre frånvaro ska rektorn, oavsett om det är frågan om giltig eller ogiltig frånvaro, se till att frånvaron skyndsamt utreds om det inte är obehövligt. Om förutsättningarna för en utredning om särskilt stöd enligt 3 kap 8 § är uppfyllda ska även en sådan utredning inledas.

Bred, systematisk kartläggning

- Frågor på alla riskområden

*Viktigt att inte i förväg bestämma sig
för en orsak (och lösning)*

- Intervju med eleven och föräldrar var för sig om skola, barnet, kompisar, familj
- Hypotespröva – involvera barnet och familjen – känna sig lyssnad på
- Skaffa omedelbart samtycke att samla ev dokumentation och kunskap bakåt i tiden

DISKUSSION

Hur kartlägger er skola orsaker till frånvaro?

Hur görs återkoppling till elev av analysen av kartläggningen?

Ge varandra exempel på åtgärder ni har satt in utifrån kartläggning och analys av kartläggningen

FRÄMJA NÄRVARO

Skolmiljöns starka betydelse

- Fysisk, social och pedagogisk miljö som främjar:
 - Trygghet
 - Goda relationer med vuxna och jämnåriga
 - Demokrati
 - Motivation till skolgång
 - Delaktighet
 - Höga förväntningar på lärande
- Skolanknytning
- Stöd från skolpersonal och samarbete med hemmet

Närvarofrämjande pedagogisk miljö

- Motiverande undervisning – rätt nivå, tydligt mål, tydlig inledning och avslutning av lektion, syfte och relevans
- Undvika icke-lärarledd undervisning och för mycket självständigt arbete
- Sammanhållna skoldagar
"Skolarbetet ska förläggas så att eleverna så långt som möjligt får sammanhållna skoldagar." Skolförordningen (2011:185)
- Minimera/undvika förflyttningar
- Systematisk överlämning vid skolbyten
 - Ansvar på den avlämnande skolan att lämna över relevant information för att eleven ska utvecklas mot utbildningens mål [Stödmaterial överlämningar 2019](#) (Skollagen 3 kapitlet 12 g §)

Tillgänglig lärmiljö

- Rätt anpassning till funktionsnedsättning, t.ex. tillgång till hjälpmedel, lättillgängliga hjälpmedel och inbyggda anpassningar
- Det finns så mycket som går att göra väldigt enkelt!
- SPSM DATE lärmaterial <https://www.spsm.se/date-larmaterial/>

Fysisk miljö

- God ljud- och ljusmiljö
- Omsorg om miljön – rent
- Skapa plats, utrymme
- Lokalers placering och utformning
- Trivsel, känna sig hemma
- Involvera eleverna i utformningen

Socialt klimat

- Trygghet och goda relationer mellan elever och mellan lärare och elev
- En jämlik miljö fri från kränkning och diskriminering
- Vuxna bland eleverna – socialpedagog, fritidsledare/pedagoger, skolvärd/värdinna, elevassistenter, vaktmästare, elevhälsans personal, "killen i cafét"

Elevers inflytande och delaktighet

- Elevhälsa och ledning i samarbete med elevråd
- Värna elevskyddsombuden
- Använd resultat från hälsosamtal, enkäter osv
- Återkoppla till elever och skolpersonal

Öka motivation till skolgång (och närvaro) genom studie- och yrkesvägledning

- Bristande motivation en orsak till frånvaro
- Alldeles för få SYV och studie- och yrkesvägledning inte integrerat
- Samtal för sent, först när eleven står inför att hoppa av.
- Skolor som använder SYV aktivt, upplever det hjälpa elever till närvaro

Karriärvägledning Slutbetänkande statlig utredning januari 2019

FÖREBYGGA FRÅNVARO

Undanröja eller minska riskfaktorer

Hantera sociala problem

- Uppmärksamhet på hedersrelaterad problematik
- Kunskapsfokus för barn i samhällets vård
- Stöd till föräldrar och familjer
- Sanera livssituationen från stress, konflikter, utsatthet
- Stöd till fritidsaktiviteter

Samarbete med hemmet

- ELEVER LEVER I ETT FAMILJESYSTEM
- Stöd och engagemang från föräldrar till barnet, bl.a. genom bra relation mellan skola och hemmet
- Betona närvaroansvar/intresse
- Strukturerat föräldraskapsstöd
 - <http://www.lindenytt.com/nyheter/inspirerar-i-konsten-att-vara-foralder/>
 - ICDP Vägledande samspel
- Utveckla tilltro till föräldraförmåga

Hantera situationer kring oro och rädsla

- Till exempel bestämda platser under första månaden av terminen
- Se över hinder vid förflyttningar
- Prov - skriva enskilt, träna att skriva prov etc
- Se över hinder att delta i idrottslektionerna

Ladda ned/beställ från
www.sos.se/publikationer

HANTERA ETABLERAD FRÅNVARO

Insatser för fler elever till gymnasieexamen

- Studiestöd (ämnesstöd, studieteknik)
- Studie- och yrkesvägledning
- Förstärkt mentorskap (relation, strukturstöd, vägledning)
- Motivationshöjande insatser
- Samverkan

VAR REALISTISKA

HA HÖGA FÖRVÄNTNINGAR

HITTA TÅLAMODET

UPPMÄRKSAMMA DET POSITIVA

VAR INTE FLATA

Socialt stöd

- Morgoncheck
- Strukturstöd: både i skolan och i hemmet
- Skjuts till skolan
- Stöd till och på lektioner
- Stöd vid kontakter på skolan
- Sällskap till lunch
- Samtal

VAR REALISTISKA
HA HÖGA FÖRVÄNTNINGAR
HITTA TÅLAMODET
UPPMÄRKSAMMA DET POSITIVA
VAR INTE FLATA

SAMVERKAN

”Hemkommunen ska i frågor som rör skolpliktiga elever, vid behov samordna insatser med samhällsorgan, organisationer eller andra som berörs.”

Samverkan för närvaro

- *SKIFO (Skola och IFO) Stenungsunds kommun* – Enhet med pedagog, familjebehandlare och socialpedagog
- *Borås stad* – Samverkan mellan IFO, Borås Stad och BUP. Uppmärksammar frånvaro på lågstadiet
- *SamTid Katrineholms kommun* – Närvaroteam på elevhälsan, åk 5-8, specialpedagog och behandlingsassistent ingår. Tillgängligt även för fristående skolor
- *Upplands Väsby* – Skolservice från socialtjänsten till familjer/skolan
- *Team Agera Grästorps kommun* – elevhälsan utökats med personal från socialtjänst (inte specifikt för frånvaro)
- *Östersund* – mobilt team BUP, skola, socialtjänst

Ni kan köpa boken av mig

280 kr

Välkomna på internationell konferens om skolnärvaro, Oslo 16-18 oktober

<https://www.insa.network/activities/next-insa-conference>

Konferens för huvudmän om problematisk frånvaro

4 april 2019 i Stockholm

TIPS
till skolledare,
politiker, tjänsteman

- en alldeles egen konferens med verktyg att stötta skolor i närvarofrämjande arbete

8.30 Registrering

9.00 Presentation av dagen

9.15 Vikten av elevers närvaro – gör vi allt vi kan? Vi lyfter det viktigaste i betänkandet *Saknad! Uppmärksamma elevers frånvaro och agera*, samt rapporten *Skolans tomma stolar – Om frånvaro i grundskolan och hur kommuner och skolor arbetar med frågan*. Vi talar om framgångsfaktorer, både de som kommit på plats nationellt genom lagändringarna 2018 och de som vi fortfarande arbetar för. Vi redovisar frånvarostatistik och utveckling av skolresultat. Dessutom övergripande om hur kommuner och skolor arbetar med frånvaron, från statistik och analys till hur arbetet är uppbyggt.
Aggie Öhman och Malin Gren-Landell

10.15 Fika

11.15 En övergripande modell för strukturerat arbete med frånvaro på huvudmannanivå
Modellen Aggie arbetat fram lägger stor vikt vid identifiering, kartläggning och uppföljning. Delar som är svåra och ofta brister. Ni får tips om vad som behöver vara på plats för att tidigt identifiera frånvaro som kan bli problematisk. Vanliga riskfaktorer tas upp översiktligt och hur man tar stöd i dessa för en strukturerat och för den unika eleven relevant kartläggning. Modellen utgår från löpande utvärdering, vilket förhindrar att uppföljning bara blir något som görs på slutet. Modellen kopplas till de frånvarorapport som finns i många kommuner.
Aggie Öhman

12.15 Lunch på restaurang i närheten

Möjlighet till workshop

Den 5 april håller vi en workshop där vi tittar i detalj på framgångsrika arbetssätt och diskuterar just era utmaningar. Mer information på prestationsprinsen.se

Kostnad

Konferens : 3 200kr
Konferens + workshop: 6 200kr
Priser exklusive moms

Plats

The Park,
Hälsingegatan 49 i Stockholm

Tid

Konferens 4/4, 9.30–17
Workshop 5/4, 8.45–14.15

Mer information och anmälan

www.prestationsprinsen.se

Gren Landell
!skolan

13.15 Juridiken kring skolfrånvaro

Få koll på aktuella lagändringar kring skolplikt och vad som är hemkommunens, huvudmannens och rektors ansvar vid elevfrånvaro.
Simon Jernelöv

14.15 Fika

14.45 Närvarolyftet - hur huvudmannen skapar förutsättningar för en närvarofrämjande skola

Huvudmannen har ansvar för uppgifter som kan förebygga frånvaro. Men hur kan det arbetet ske rent konkret? Det handlar bland annat om rutiner och struktur för överlämningar vid skolövergångar, rektors anmälan om utredning av frånvaro, uppföljning av särskilt stöd, former för samverkan och välfungerande rutiner arbete med kränkningar, tillgänglig lärmiljö och studie- och yrkesvägledning. Malin tar upp erfarenheter, tips och tankar utifrån sin roll som statlig utredare och tjänsteperson vid skolförvaltning.
Malin Gren Landell

15.45 Skolutveckling som förebygger elevfrånvaro, skolmisslyckanden och psykisk ohälsa

Behandlar hur målstyrda insatser, utvärdering och en socioekonomisk modell för närvaroarbetet kan hjälpa huvudmannen att utveckla skolan.
Aggie Öhman och Malin Gren-Landell

16.45 Vi summerar dagen

17.00 Dagen avslutas

Kontakt:

Malin Gren Landell
malin@grenlandelliskolan.se

Aggie Öhman

aggie@prestationsprinsen.se

Föreläsare:

Aggie Öhman, civilekonom, verksamhetsutvecklare och författare till rapporten *Skolans tomma stolar – om frånvaro i grundskolan och kommuner och skolors arbete med frågan*. Grundare av Prestationsprinsen.

Malin Gren Landell, forskare, psykolog och regeringens tidigare utredare med ansvar för den statliga utredningen *Saknad! Uppmärksamma elevers frånvaro och agera*.

Simon Jernelöv, jurist, arbetar med rådgivning inom skolorjuridik på JP Infonet. Tidigare har han arbetat som undervisningsråd på Skolinspektionen, som expert på Skolverket och i statliga utredningar åt bl.a. utbildningsdepartementet.

Gren Landell
!skolan

Förhållningssätt till närvaroproblem

**Betrakta oroande frånvaro som ett akut problem
med risk för allvarliga konsekvenser!**

Det går inte att vänta med att agera,
och inte vänta på att andra ska agera först.

"Every day matters. Every lesson counts."

(Stephen.R. Rubrik)